

JASLARGA TÁLIM-TÁRBIYA BERIWDE XALIQ ÓNERMENTSHILIGIN ÚYRENIWDIŃ ÁHMIYETI

B. Ibragimov,
NMPI docent t.i.k.

B.D. Avezov,
NMPI docent

Q.K. Nazarbekov,
NMPI úlken oqıtıwshı

T. Baltabaev
Q.R. pedagoglarǵa jańa metodikalarǵa
úyretiw orayı úlken oqıtıwshısı,

G. Joldasova
NMPI stajyor oqıtıwshısı

Annotaciya. Xalq hunarmandshiligida qoraqalpoq xalqining hunarmandchilik turlari, hunarmandchilik kasbga, hunarmandshilikni amalga oshirish usullari va texnologiyasi bo'yicha yoshlarimizga o'rgatish ularga ta'lim tarbiya berishda milliy qadriyatlarimizning tutgan o'rni va ahamiyatiga e'tibor qaratiladi.

Аннотация. В народных промыслах уделяется внимание роли и значению наших национальных ценностей в просвещении нашей молодежи о видах ремесел каракалпакского народа, ремесленной профессии, способах и технологии ремесла.

Abstract. In folk crafts, attention is paid to the role and significance of our national values in educating our youth about the types of crafts of the Karakalpak people, the craft profession, the methods and technology of crafts.

Kadrlar tayarlaw boyınsha milliy baǵdarlamanıń ámelge asırılıwı elimizde islenip atırǵan áhmiyetli waziypalardan biri bolıp tabıladı. Turmıstıń barlıq tarawlarında reformalardıń iske asırılıwında jaslarımızǵa hár tárepleme bilim beriwge, joqarı ádep-ikramlılıq qásiyetlerine iye bolǵan jetik qániygelersiz kóz aldımızǵa keltiriwımız qıyın. Sonıń ushın joqarı bilimli, jetik bilimge iye kadrlar tayarlaw menen birge jaslarımızdıń sanasında joqarı ruwxıy hám ádep-ikramlıq baylıqlarında bekkemlep barıw zárur.

Keyingi jıllardı milliy qádiriyatlardı qayta tiklewge ayırıqsha itibar berilmekte. Atap aytqanda xalıq ónermentshiliginiń milliy qádiriyatlarımız tutqan ornı girewli bolıp, jaslarımızǵa tálim-tárbiya islerinde de keń qollanıwı talap eyiledi. Sonıń ushın da xalıq ónermentshiligi tiykarların, olardıń túrlerin oqıw

jobasına kiritip, olardı bolajaq oqıtıwshılarga úyretiw házirgi kunnin zárurli talaplarınin biri bolıp kelmekte. Sebebi xalıq ónermentshiliginde onin hár qıylı túrlerinde ata-babalarımızdin milliy miyrasları, dástúrleri, urıp-ádetleri keń túrde óziniń haqıyqıy sáwleleniwın tapqan boladı. Sol sebepli xalıq dóretpeleri, sonin ishinde xalıq ónermentshiligindegi talabalar sanasına jeńil qabıllanadı, olar ushin túsinikli tárizde boladı. Bulardı úyreniw dáwirinde texnologiyalıq tálım baǵdarı boyınsha bolajaq oqıtıwshıları ushin tálım tiykarların tereńnen úyreniwde áhmiyetli bolıp tabıladı.

Xalıq ónermentshiligin úyretiwde Qaraqalpaq xalqınıń ónermentshiligi túrleri olardıń tariyxı, kásibi, is usılları, quralları hám texnologiyası haqqında ata-babalarımızdan kiyatırǵan ónermentshilikti úyreniw arqalı jaslarda milliy maqtanış miyraslarǵa húrmet hám qádirlew, biliw sezimlerin xalıq dástúrlerine sadıqlıq, sonin menen birge tuwısqan xalıqlar dástúrlerine, úrip-ádetlerine húrmet penen qaraw sezimlerinde tárbiyalaydı. Óz xalqınıń miyrasın, úrip-ádetlerin tereńnen úyrenip onı qádirley bilgen insan ǵana basqa xalıqlardı húrmet ete aladı. Basqa millet wákilleri menen doslıq, tuwısqanlıq qatnasta bola aladı.

Jaslardı gozallıq jaqtan tárbiyalawda da ónermentshiliktin ılayıqlı ornı bolıp, ómirdin gozallıǵın haqıyqıy mánisinde túsiniwde ónermentshilik bul úlken járdemshi qurallardan biri bola aladı.

Házirgi kúnde ónerment ustalardı tayarlaw olarǵa kásip sırların úyretiw zárúrligi tuwılmaqta. Xalıq ónermentshiligi kóp miynetti talap etetuǵın tiykarınan qol miyneti menen shuǵıllanatuǵın, jáne kúndelikli turmıs ushin zárúrli bolǵan zatları islep shıǵaratuǵın kásiplerdi óz ishine qamtıp alǵanlıǵınan derek beredi.

Qaraqalpaq xalıq ónermentshiligi boyınsha keyingi dáwirlerde oǵada kóp izertlewler alıp barıldı hám alıp barılmaqta. Respublikamızdin xalıq ónermentshiligi boyınsha izertlew jumısların alıp barǵan ilimpazlar ózleriniń ilimiy miynetlerin baspadan járiyalap bardı, házirgi waqıtta olardı jas izertlewshiler ózleriniń ilimiy jumıslarında paydalanıp atır. Atap aytqanda, I.V.Savickiy. Narodnoe prikladnoe iskusstvo Karakalpakov. Rezva po derevu.

T,1963; A.Allamuratov. Karakalpakskaya narodnaya vishipka, N,1977, Mángi miyras. N.A.Ótemisov, Qaraqalpaqlardıń óner-kásipleri.N.1991. A.Allamuratov hám basqalar. Qaraqalpaqsha kórkem-óner atamalarınıń sózligi. N,1991, Q.Mambetov. Qaraqalpaqlardıń Etnografıyalıq tariyxı. N, 1993. Bul miynetlerde Qaraqalpaq ónermentshiligi haqqında, atap aytqanda, aǵash oymashılıǵı, naǵıs salıw usılları, kestelew óneri, temirshilik, zergerlik, aǵash ustashılıǵı, kánshilik, etikshilik, toqımashılıq, gúlalshılıq, qur toqıw, gilemshilik, teriden buyım islew ónerleri haqqında bayan eriledi. Sonıń menen birge bul miynetlerde onıń tariyxıy rawajlanıw basqıshlarında ilimiy sholıw berilgen bolıp, qollanılatuǵın materialları shiyki zatları ásbap-úskeneler, olardi qollanıw hám paydalanıw texnologiyaları boyınsha jeterli dárejede keń kólemde maǵlıwmatlar berilgen.

Biz bul miynetlerden paydalanǵan halda óz izertlew jumıslarımızda qaraqalpaq xalıq ónermentshilik kásiplerine kásiplik sıpatlama beriw, ónerlerdiń texnologiyasın talabalar iyelegen bilimleri tiykarında keńrek túsindiriwge imkaniyatlar jaratıladı.

Solay etip, xalıq ónermentshiliginiń ilimiy qádiriyatlardıń tutqan ornı girewli bolıp, tálim-tárbiya jumıslarında paydalanıp barılsa, biziń jaslarımız óner sırların úyreniwdegi dáslepki qádemlerinen biri bolıp tabıladı.

Respublikamızda ámelge asırılǵan reformalarda joq bolıp baratırǵan milliy xalıq ónermentshilikti qayta tiklew, onı ósip kiyatırǵan jas áwladqa úyretiw ushın úlken imkaniyatlar jaratıldı. Atap aytqanda “ xalıq kórkem ónermentshiligi hám ámeliy sanaatın jánede rawajlandırıwdı qollap-quwatlaw is-ilajları tuwrasında” ǵı Prezidentimizdiń qararında milliy mádeniyattı rawajlandırda xalıq kórkem ónermentshiligi hám ámeliy sanaatınıń áhmiyetin asırıw, qolda joqarı kórkem buyımlar jasawdı kóbeytiw hám tiklewde xalıq ónermentshiligin rawajlandırıwda mámleket tárepinen anıq járdem kórsetiwdi belgilep bergeni edi.

Ónermentshilik degende hár qıylı miynet quralları járdeminde shiyki zattan sulıw buyımlar islep shıǵaratuǵın kásiplerdiń ulıwma atın ańlatadı.

Xalıq ónermentshiligi kulalshılıq, aǵash oymashılıǵı, temirshilik, sandıqshılıq, tigiwshilik, kesteshilik, toqımashılıq hám taǵı basqalardan ibarat bolıp, ásirler dawamında ata-babalarımızdın ónerlerin úyreniw nátiyjesinde áwladtan-áwladqa miyras bolıp kelmekte. Sonın ushın ul-qızlarımızdın jámiyette óz orınların tabıwda hám keleshekte málim bir kásip-óner iyeleri bolıp, jámiyet ushın xizmet etiwde, milliy qádiriyatlarımızdı sanalı túrde úyreniwde xalıq ónermentshiliginiń ornı úlken áhmiyetke iye. Jaslardı keleshek ámirge shańaraq turmısqa tayarlawda mektep jasınan baslanadı. Olar shańaraqta miynet súygish, hár tárepleme sanalı, epshil, shıǵınǵa jol qoymaytuǵın kásip óner iyesi bolıp, ózleri tańlaǵan kásip boyınsha hadal dáramat tabıw jolın úyrenedi, keyin ala olarǵa hámmeniń ıqlasi keletuǵın insanlar bolıp jetilisedi.

Paydalanılǵan ádebiyatlar

1. I.N.A.Muslimov, Sh.S.Sharipov, O.A.Qoysinov "Mehnat ta'lim oqitish metodikasi" "Kasb tanlashga yo'naltirish" Darmin.T.2014y.
2. M.A.Maxsumova, Q.M.Abdullewa. Xalıq hunarmandchiligi T.TDPU.2008y.
3. A.Allamuratov Karakalpakskaya narodnaya vıshivka. N.1977g.
4. A.Ótemisov. Qaraqalpaqlardıń óner- kásipleri N.1991.